Sifatli ta'lim-yorqin kelajak
ISSN: 3060-4761

TerDPI ILMIY XABARNOMASI
SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

www.xabarnoma.terdpi.uz

UDK:113.338.48 (043)
ORCID: 0009-0003-4010-3397

O‘ZBEKISTON SHAROITIDA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY YO‘NALISHLARI VA TARG‘IBOTI.

Xamrayev Sardorbek Sharafutdinovich
Termiz davlat pedagogika instituti
Falsafa va ma’naviyat asoslari
kafedrasi o‘qituvchisi
Telefon raqami: +998882592727, +998948611161
E-mail: asdp95@umail.uz

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekistonda ekoturizmni rivojlantirishning zamonaviy yo‘nalishlari va targ‘iboti bilan bog‘liq masalalarni yoritadi. Ekoturizm hozirgi kunda dunyoda va O‘zbekistonda jadal rivojlanayotgan sohalardan biri bo‘lib, uning asosiy maqsadi atrof-muhitni asrab-avaylash, madaniy merosni saqlash va mahalliy aholini jalb qilish orqali barqaror turizmni ta'minlashdir. Maqolada O‘zbekistonning tabiiy va madaniy resurslari asosida ekoturizm imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, ekoturizmni rivojlantirish uchun davlat va xususiy sektorning hamkorligi, infratuzilmani yaxshilash, ekologik ma'rifatni oshirish kabi dolzarb masalalar ko‘rib chiqiladi. Maqolada turistik xizmatlarni diversifikatsiya qilish, ekologik xavfsizlik va tabiiy resurslarni barqaror boshqarishning ahamiyati ta’kidlanadi. Ekoturizmni targ‘ib qilishda internet va ijtimoiy tarmoqlarning roli, xalqaro hamkorlik va tajriba almashinuvi muhim omillar sifatida qayd etiladi. Ushbu maqola, asosan, O‘zbekistonning ekoturizm imkoniyatlarini kengroq targ‘ib qilish va xalqaro turizm bozori talablariga moslashish orqali ushbu sohani rivojlantirish yo‘llarini o‘rganishga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: ekoturizm, ijtimoiy-falsafa, zamonaviy texnologiya, mobil ilova, veb-sayt, virtual haqiqat (VR), dronlar, geopozitsiya tizimlari (GPS), sun'iy intellekt.

СОВРЕМЕННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ И ПРОДВИЖЕНИЕ РАЗВИТИЯ ЭКОТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация: В данной статье исследуется социально-философский аспект внедрения современных технологий в сферу экотуризма. Рассматривая влияние технологий на экологическую, культурную и экономическую сферы, авторы обсуждают этические и социальные последствия интеграции новых технологий в практику экотуризма. В статье также освещаются ключевые аспекты охраны природы, исследований биоразнообразия и устойчивого развития, подчеркивается роль современных технологий в этих процессах.

Ключевые слова: экологический туризм, социальная философия, современные технологии, мобильное приложение, веб-сайт, виртуальная реальность (VR), дроны, геопозиционные системы (GPS), искусственный интеллект.

MODERN DIRECTIONS AND PROMOTION OF ECOTOURISM DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN

Sifatli ta'lim-yorqin kelajak
ISSN: 3060-4761

TerDPI ILMIY XABARNOMASI
SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

www.xabarnoma.terdpi.uz

Annotation: This article explores the socio-philosophical aspect of the introduction of modern technologies in the field of ecotourism. Considering the impact of technology on the environmental, cultural and economic spheres, the authors discuss the ethical and social consequences of integrating new technologies into ecotourism practice. The article also highlights key aspects of nature conservation, biodiversity research and sustainable development, emphasizing the role of modern technologies in these processes.

Key words: ekoturizm, ijtimoiy-falsafa, zamonaviy texnologiya, mobil ilova, veb-sayt, virtual haqiqat (VR), dronlar, geopozitsiya tizimlari (GPS), sun'iy intellect.

KIRISH. Ekoturizm — bu faqat ochiq havoda dam olish yoki go‘zal manzaralardan bahramand bo‘lish imkoniyati emas. U tabiat bilan uyg‘unlikni saqlash, atrof-muhitni himoya qilish va mahalliy jamoalarni qo‘llab-quvvatlashga hissa qo‘shish imkoniyatini taqdim etadi. Bugungi kunda ekologiya va barqaror rivojlanish masalalari dolzarb bo‘lib qolganligi sababli, ekoturizmga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish tabiiy resurslarni saqlash va sayyohlar uchun yanada chuqurroq va bilimliroq tajriba yaratishga imkon yaratmoqda.

Zamonaviy texnologiyalarni ekoturizmga qo‘llashning asosiy jihatlaridan biri — sayyohlarga ekologik va barqaror jihatlarni hisobga olgan holda sayohatlarini rejalashtirishda yordam beradigan raqamli platformalar va onlayn resurslarni yaratishdir. Mobil ilovalar, veb-saytlar va onlayn hamjamiyatlar ekologik toza sayohat yo‘nalishlari, mahalliy tabiatni himoya qilish tashabbuslari va atrof-muhitga salbiy ta’sirlarni kamaytirish bo‘yicha tavsiyalarni taqdim etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA. Hozirgi axborot-texnologiyalar asrida insonlarni ajablantirish tobora qiyinlashmoqda, chunki ko‘plab odamlar o‘z tarixini va asl qadriyatlarini unutib borishmoqda, ayniqsa bu hol yoshlar orasida sezilarli. Shu sababdan ota-onalar farzandlariga o‘z tarixlarini va madaniyatlarini tushuntirib berishlari muhimdir. Bu jarayonda madaniyatni o‘rganishga yordam beradigan turizm, xususan ekoturizm, katta ahamiyatga ega[1,4].

Ekoturizm zamonaviy turizm sanoatining ajralmas qismiga aylangan bo‘lib, u tabiiy va madaniy diqqatga sazovor joylarni o‘rganish va saqlashga qaratilgan sayohat turidir. So‘nggi o‘n yilliklarda texnologiyalar rivojlanishi bilan ekoturizm yangi qiyinchiliklar va imkoniyatlarga duch kelmoqda. Ushbu maqolada ekoturizmni rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalarni joriy etishning ijtimoiy va falsafiy jihatlarini ko‘rib chiqamiz[2,15].

Virtual haqiqat (VR), dronlar, geopozitsiya tizimlari (GPS) va sun'iy intellekt (AI) kabi zamonaviy texnologiyalar ekoturizmni rivojlantirishda yangi imkoniyatlarni taqdim etadi. Biroq, ushbu texnologiyalarni qo‘llash bir qator axloqiy va ijtimoiy muammolarni ham yuzaga keltiradi.

Virtual haqiqat texnologiyalari odamlarni jismoniy qatnashishsiz noyob ekologik tizimlar va madaniy diqqatga sazovor joylarni tajriba qilish imkonini beradi, bu esa turizm sohasida yangi ufqlarni ochadi. Bunday texnologiyalar ommaviy turizmning zaif ekotizimlarga salbiy ta'sirini kamaytirishi mumkin, ammo bu tajribalar haqiqiyligi va haqqoniyligi haqida savollarni keltirib chiqaradi.

Dronlar va GPS texnologiyalarining qo‘llanilishi qo‘riqlanadigan hududlarni nazorat qilish va boshqarishni osonlashtirishi mumkin. Bu texnologiyalar buzilishlarni tezda aniqlash, ifloslanish darajasini kuzatish va tabiiy resurslarning holatini monitoring qilish imkonini beradi. Biroq, ular shaxsiy

hayotga ta'sir qilish va kuzatuv masalalarini ham keltirib chiqaradi[3,18].

Sun'iy intellekt barqaror ekoturizm modellarini ishlab chiqishda yordam berishi mumkin. Mashinani o'rganish algoritmlari orqali marshrutlarni optimallashtirish va tabiiy resurslarga yukni taqsimlash uchun davomat va atrof-muhit ko'rsatkichlarini tahlil qilish mumkin. Shuningdek, bu texnologiyalar mahalliy jamoalarning ijtimoiy-madaniy muhitiga qanday ta'sir ko'rsatishi va ularning turmush tarzini avvalgi holatda saqlash haqida savollarni keltirib chiqaradi. AI yordamida sayyohlar oqimini boshqarish, sayyohlik obyektlariga tashriflar, hayvonlar harakati, iqlim o'zgarishi kabi ma'lumotlarni tahlil qilish orqali optimal strategiyalar ishlab chiqish va zararli ta'sirlarni kamaytirish mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR. Mamlakatimizda ekoturizm salohiyatini oshirish strategik ahamiyatga ega masala sifatida ko'rilmoqda. Bu holatning obyektiv va subyektiv sabablari mavjud. Obyektiv sabablarga ko'ra, ekoturizm orqali dunyo hamjamiyatidagi o'rnimizni mustahkamlash, moddiy va nomoddiy merosimizni, milliy ma'naviy qadriyatlarimizni keng auditoriyaga tanitish imkoniyatiga ega bo'lamiz. Ekologik turizm — bu ijtimoiy mas'uliyat va ekologik barqaror rivojlanishni qo'llab-quvvatlash, tabiiy va madaniy merosni saqlash hamda muhofaza qilishni ta'minlaydigan, bioxilma-xillik va mahalliy aholi o'rtasidagi sinergetik munosabatlarga asoslangan, tabiatga sayohat qilishni nazarda tutuvchi va turizmning innovatsion serdaromad yo'nalishidir[4,10].

Ekoturizm nafaqat ijtimoiy hayotimizni o'zgartiruvchi omil, balki iqtisodiyotimizni rivojlantiruvchi muhim kuch sifatida ham qaraladi. Bu borada yurtboshimizning ta'kidlashicha, "Yangi O'zbekistonni barpo etishda turizmni rivojlantirish bo'yicha bir qator strategik vazifalar mavjud, jumladan:

− Turizm tarmog'ini tezkor rivojlantirish va turizm sohasini boshqarish tizimini takomillashtirish;

− Turizm sohasida viza, litsenziya berish va ruxsat olish jarayonlarini soddalashtirish;

− Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, jahon brendlarini faol ravishda o'ziga tortish va turizm sohasida biznes yuritish uchun qulay sharoitlar yaratish;

− Yangi turizm yo'nalishlarini ishlab chiqish, turizmning zamonaviy turlarini rivojlantirish va ularning jozibadorligini oshirish kabi masalalar davlatimiz uchun asosiy vazifa bo'lishi kerak[5,27].

Mamlakatimiz ekoturistik salohiyat jihatidan katta imkoniyatlarga ega. Masalan, respublikada ekoturizmni rivojlantirish uchun 38 million gektardan ortiq ovchilik va baliqchilik yer maydonlari mavjud bo'lib, ulardan 1 million gektarini suv fondi — ko'llar, daryolar va suv omborlari tashkil etadi. O'zbekiston faunasi 97 turdagi o'txo'r hayvonlar, 424 turdagi qushlar, 58 turdagi sudralib yuruvchilar va 83 baliq turlari bilan boy. O'zbekiston Respublikasi Qizil kitobiga 24 ta o'txo'r hayvonlar, 48 ta qushlar, 10 ta sudralib yuruvchilar, 18 ta baliqlar va 78 turdagi umurtqasizlar kiritilgan. Bundan tashqari, mamlakatimizda tarixiy, madaniy, me'moriy va arxeologik jihatdan qiziqarli 7 mingdan ortiq obyekt mavjud. Bunga 545 ta me'morchilik, 575 ta tarixiy, 1457 ta san'at yodgorliklari, 5500 dan ortiq arxeologik jihatdan qadrli obyektlar kiradi. Biroq, turistik talabga ko'ra ulardan faqat 140 tasi faol ravishda foydalaniladi[6,12].

O'zbekistonda 200 dan ortiq obyekt ta'mirlanmoqda, yana 500 tasi ta'mirtalab. Bu obyektlarni saqlab qolish uchun har yili katta mablag' sarflash zarur. Boshqa mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, ta'mirlash jarayoni o'zi ko'plab turistlar uchun qiziqarli bo'ladi. O'zbekistonda minglab arxeologik obyektlar mavjud, shuningdek, 300 dan ortiq muzey va 1200 xalq ijodiyoti korxonalari

mavjud. Toshkentda 144, Samarqandda 118, Buxoroda 221 va Xivada 310 dan ortiq turistik obyektlar mavjud. Bu ko‘rsatkichlar O‘zbekistonni ekoturizm uchun qulay va investitsiya uchun jozibali hudud sifatida ta’riflaydi[7,17].

Barqaror turizm bo‘yicha ta'lim dasturlari va xabardorlik kampaniyalari sayohatchilarga tabiatni saqlash va madaniy merosning ahamiyatini tushunishga yordam beradi. Shuningdek, mahalliy hamjamiyatlar va tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlash ekoturizmni barqaror daromad manbai sifatida rivojlantirishga va tabiiy resurslarni himoya qilishga yordam beradi. Ekoturizmning asosiy jihatlaridan biri ta'lim komponentidir. Zamonaviy texnologiyalar ekologiya va barqaror rivojlanish bo‘yicha ta'lim va tarbiya imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin. Virtual ekskursiyalar, interaktiv ta'lim dasturlari va onlayn kurslar atrof-muhit muammolariga oid xabardorlik va tushunishni oshiradi.

Texnologiya, shuningdek, tabiiy resurslar bilan bog‘liq madaniy merosni saqlash va targ‘ib qilishga hissa qo‘shishi mumkin. Arxivlarni raqamlashtirish, virtual muzeylar va interaktiv eksponatlarni yaratish an'anaviy turmush tarzi va amaliyotlari to‘g‘risida qimmatli bilimlarni saqlab qolish va kelajak avlodlarga etkazish imkonini beradi.

Zamonaviy texnologiyalar ekoturizmni rivojlantirish va atrof-muhitni muhofaza qilish uchun ulkan imkoniyatlarni taqdim etadi. Biroq, ularni amalga oshirish ijtimoiy, madaniy va axloqiy jihatlarni hisobga olgan holda amalga oshirilishi kerak. Faqat shu tarzda biz turizm, tabiat va jamiyatning barqaror va uyg‘un rivojlanishini ta'minlay olamiz [8,528].

XULOSA. Ekoturizmda zamonaviy texnologiyalarning ijtimoiy-falsafiy jihatlari ularni mas’uliyat bilan qo‘llash zarurligini ko‘rsatadi. Texnologiya barqarorlikni, xabardorlikni va ta'limni qo‘llab-quvvatlash, kirish imkoniyatlarini va inklyuzivlikni oshirishda yordam berishi kerak. Shu bilan birga, axloqiy va falsafiy masalalarni hisobga olish zarur, chunki texnologiya tabiat bilan bevosita tajribani emas, balki uni to‘ldirishi lozim. Shunday qilib, zamonaviy texnologiyalar barqaror va mas’uliyatli ekoturizmni rivojlantirishda asosiy rol o‘ynashi mumkin. Zamonaviy texnologiyalarni ekoturizmga joriy etish inson va tabiat o‘rtasida barqaror va uyg‘un munosabatlar yaratish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Raqamli platformalar, sun’iy intellekt, yashil texnologiyalar va ijtimoiy tashabbuslar ekoturizmni biologik xilma-xillikni saqlash, sayyohlarni jalb qilish va mahalliy jamoalarni qo‘llab-quvvatlash vositasi sifatida rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Fan, texnologiya va ta'lim sohalaridagi sa’y-harakatlarni birlashtirib, biz ekoturizm va atrof-muhit uchun barqaror kelajakni yaratishimiz mumkin. Ushbu metodlar va texnologiyalarni joriy etish nafaqat sayyohlarni O‘zbekistonning ekologik merosi haqida samarali xabardor qilish, balki ularni tabiatni saqlash va qo‘llab-quvvatlashga faol jalb etish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI.

1. Zalatan A. and A. R. Gaston. Soft Ecotourism: the Substitution Eff ect. Th e Tourist Review, 4, 1996.

2. Джуракулов Х.А. Ўзбекистонда замонавий экотуризмни ривожлантиришда шахс экологик ҳуқуқий онгини юксалтириш зарурати / Х.Джуракулов. –Самарқанд: “Самарқанд давлат чет тиллар институти” нашриёти, 2022. – 15 б

3. Тухлиев Н., Абдуллаева Т. Менеджмент и организация бизнеса в туризме Узбекистана.-Т.: «Чинор»,2006.-С.18.

4. Sharafutdinovich, K. S. (2024). Implementation Of Modern Technologies In The Development Of The Sector Of Ecotourism. Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities, 28, 7-10.

5. Xamrayev, S. (2024). YANGI O 'ZBEKISTONDA EKOLOGIK TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHNI ASOSIY JIHATLARI. Solution of social problems in management and economy, 3(3), 23-27.

6. Sharafutdinovich, K. S. (2024). THE CONCEPT OF ECOLOGICAL TOURISM AND ITS SOCIO-PHILOSOPHICAL SIGNIFICANCE IN THE DEVELOPMENT OF SOCIETY. International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences, 4(2), 7-12.

7. Khamrayev, S. (2023). HISTORICAL PERIODS OF THE FORMATION OF ECOTOURISM IN THE WORLD. Инновационные исследования в науке, 2(10), 15-17.

8. Xamrayev, S. S. (2022). O 'ZBEKISTONDA EKOTURIZM BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA EKOLOGIK TA'LIM VA TARBIYA JARAYONLARINI INTEGRATSIYALASH ZARURATI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(12), 524-528.